

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
БІЛОШИЦЬКОЇ АНАСТАСІЇ СЕРГІЇВНИ
«Індивідуально-психологічні особливості рівневої структури
самодостатності особистості»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

На тлі існуючої кризи в суспільних відносинах особливої актуальності набувають дослідження, котрі хоча б побічно порушують практичні питання оптимізації міжособистісної комунікації, самореалізації особистості та визначення її розвитку. Проблематика соціальної взаємодії людей, актуалізація наявних творчих ресурсів особистості та застосування ресурсів особистості задля самозабезпечення становлять величезну платформу дослідження для сучасних науковців.

Одним з важливих та складних питань в межах психологічної науки сьогодення є дослідження самодостатності особистості. Особливої уваги дане питання набуває в період, коли в інформаційному суспільстві на вістрі суспільно-політичних, культурно-історичних та економічних перетворень відбуваються й індивідуальні психологічні зміни учасників соціальних відносин, які значно підвищують вимоги до особистісних якостей людини, що забезпечують її цілісність, соціально-психологічну адаптацію, самодетермінованість та особистісне зростання на всіх етапах життєвого шляху та діяльності. І не дарма виникає науковий запит до розробки проблематики самодостатності, адже даний психологічний конструкт можна розглядати амбівалентно – як передумова самоактуалізації та ефективного функціонування особистості в спільноті, та як чинник дезадаптаційної поведінки, відособленого та зануреного в себе способу життя особи, що споглядає зовнішній світ відсторонено та пасивно.

Саме за таких тонкощів і багатобічності тлумачення феномену самодостатності зміст наукового дослідження Білошицької Анастасії Сергіївни стає спробою обґрунтовано та розгорнуто вирішити найголовніші

питання означеної проблематики на межі декількох суміжних наукових галузей: загальної психології, психології особистості, диференціальної та вікової психології, що відповідно вказує на його теоретичну значущість. Тому вважаємо, що звернення авторки до цієї проблематики є виправданим та своєчасним, а обраний диференціально-психологічний підхід у її розробці надає нового звучання та посилює актуальність дослідження.

Зазначимо, що мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження чітко сформульовані, узгоджені між собою та у сукупності відбивають напрямок реалізації авторського спроектованого наукового пошуку розв'язання обраної проблеми. Це дозволило дисертантці вперше розглянути самодостатність як особистісне інтегративне утворення, сутність якого виражається в переживанні ситуації самозабезпечення власними силами при помірності соціальних контактів, незалежності точки зору, обізнаності про наявні особистісні ресурси, які сприяють автономному, самостійному, дистанційованому, цілеспрямованому та контрольованому процесу життєдіяльності; виділено та описано структурну основу самодостатності, яку складають самостійність, незалежність, самоефективність, цілеспрямованість, дистанціювання, альтруїзм, автономність та саморозуміння, які специфічно виявляються на практиологічному, акмеологічному та трансцендентальному рівнях; виокремлено види самодостатності за конативним, рефлексивно-когнітивним, волюнтивним, соціальним та аксіологічним аспектами життєдіяльності; описано ціннісні орієнтації кожного з виділених рівнів; визначено риси особистості, які супроводжують прояви самодостатності та індивідуально-психологічні особливості осіб, що проявляють самодостатність певного рівня; визначено предиктори кожного з виділених рівнів самодостатності. Уточнити уявлення про психологічну сутність самодостатності; специфіку її функціональних характеристик; психологічні характеристики осіб, що розрізняються за проявами самодостатності. Розширити та доповнити уявлення про психологічні характеристики, що супроводжують прояви самодостатності;

класифікацію видів самодостатності. Саме ці здобутки розкривають наукову новизну дослідження та дозволяють стверджувати про дійсно цінний внесок автора у подальшому розвитку уявлення про самодостатність як складного психологічного феномену.

Щодо структурування дисертації: вона складається з трьох розділів, які послідовно та логічно репрезентують напрям розгортання стратегії наукового пошуку, а також висновків до розділів, загальних висновків, бібліографії та додатків. Відтепер дозвольте зупинитись на аналізі змістового аспекту дисертації.

У першому розділі автор ретельно розкриває теоретичні засади дослідження з проблематики самодостатності на перетині філософії, психології, релігієзнавства, етики, культурології та акмеології. Відповідно до цього цілком логічним є дослідження проблематики самодостатності та систематизації даних у вигляді типологічної класифікації самодостатності.

Слід відзначити широту теоретичного контексту, у якому розглядаються ступені і критерії розвитку самодостатності, що уможливило виділення праксіологічного, акмеологічного та трансцендентального рівнів самодостатності. А виявлення проявів самодостатної поведінки окреслило виведення певних видів та функцій самодостатності.

Цілком виправданим є зосередження уваги дослідниці на питанні рівнів самодостатності та структурних компонентів феномену. Було введено класифікацію проявів та видів самодостатності за аспектами життєдіяльності самодостатної особистості, а саме конативним, рефлексивно-когнітивним, волюнтивним, соціальним та аксіологічним. Запропонована авторкою структура дозволила їй, з одного боку, досліджувати феномен самодостатності як особистісне інтегративне психологічне утворення, а з іншого, виявити рівні самодостатності та структурні компоненти.

У другому розділі автор представляє та обґрунтовує організаційно-методичну основу емпіричного дослідження самодостатності, зокрема розглянуто особливості психодіагностичного інструментарію з даної

проблематики, висвітлено етапи дослідження, результати апробації створених інструментів діагностики самодостатності.

Третій розділ представляє результати емпіричного дослідження психологічних особливостей самодостатності, викладає якісний та кількісний аналіз індивідуально-психологічних особливостей рівневої структури самодостатності особистості та описує профілі особистостей з наведенням їхніх сутнісних відмінних характеристик. Аналіз поданого матеріалу дозволяє засвідчитися у продуманій логіці дослідження, вільній орієнтації А.С.Білошицької у сучасних способах математичного аналізу емпіричних даних.

Дослідження самодостатності, зокрема її структурних компонентів, рівневої організації, видів згідно аспектам життєдіяльності людини дозволило виділити параметри, які визначають самодостатню особу молодого віку. Встановлено, що не існує тотально самодостатньої особистості, як і абсолютно не самодостатньої. Наявні характеристики зумовили обґрунтування маркерів самодостатності, які притаманні людині практично налаштованій, з вираженим домінуванням акмеологічних параметрів та трансцендентального рівня. З урахуванням виявлених особливостей практичного, акмеологічного та трансцендентального рівнів в структурі самодостатності як складного психологічного утворення, було окреслено низьку особистісних рис, які прямо чи опосередковано окреслюють самодостатню особистість та її поведінку в соціумі.

Цінним здобутком в роботі є індивідуально-психологічні особливості профілів самодостатніх людей, які були виокремлені за критерієм вираженості кожного з рівнів самодостатності. Увага була зафіксована на більш яскравих прикладах поєднання показників рівнів, тому й відмінності між психологічними індексами уможливили диференціювання психологічних портретів самодостатніх людей.

Слід відмітити, що адекватні теоретико-методологічні засади дослідження, відповідність використаних методів і методик предмету, цілі і

завдання дослідження, репрезентативність вибірки та адекватні математико-статистичні процедури обробки даних забезпечили надійність і вірогідність одержаних результатів та високий ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих в дисертаційній роботі.

Як позитивне необхідно відмітити, що автор повною мірою та успішно вирішила поставлені завдання: визначити місце самодостатності в системі психологічних явищ шляхом встановлення співвідношень параметрів рівневої структури самодостатності та індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Отримані на цій основі дані становлять цінний у практичному плані матеріал, який доцільно використовувати у роботі практичних психологів для розробки конкретних профілактичних, терапевтичних та корекційних програм, пов'язаних із проблематикою самодостатності особистості, в роботі психологічних служб для вирішення завдань психологічного супроводу становлення особистості. Практичне значення дослідження також визначається можливістю доповнення змісту певних розділів навчальних курсів з загальної, вікової, диференціальної психології, психології особистості.

Дисертаційний матеріал викладений аргументовано, відзначається доказовістю та переконливістю. Оформлення дисертаційної роботи відповідає вимогам до написання кандидатських дисертацій. Зміст автореферату відображає основні положення дисертації, висвітлює логіку авторської побудови дослідження та дозволяє створити уявлення про основні етапи роботи над темою, яка розроблялася. Результати дослідження достатньою мірою апробовані. Вони викладені у 20 одноосібних публікаціях.

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі зауваження:

1. Визначені компоненти самодостатності охоплюють широке коло психологічних явищ, які є близькими за змістом, і навіть синонімічними.

Таке положення утруднює аналіз та визначення самодостатності як конкретної психологічної реалії.

2. Робота перевантажена описом статистичних процедур створення авторських методик вивчення структури самодостатності при дефіциті обґрунтування необхідності даних розробок.

3. Відповідно до логіки дослідження, авторові варто було б розглянути самодостатність у специфічних життєвих ситуаціях.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи А.С.Білошицької, в якій представлені нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності сприяють поглибленню уявлень про структурні компоненти, рівневу організацію .

Дисертація А.С.Білошицької «Індивідуально-психологічні особливості рівневої структури самодостатності особистості», подана на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології, є самостійним, завершеним дослідженням, має очевидну наукову новизну і практичну значущість, а її автор Білошицька Анастасія Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

